Cosmin CIOTLOŞ

Universitatea din Bucureşti, Facultatea de Litere
University of Bucharest, Faculty of Letters

Mon semblable, mon fils

Mon semblable, mon fils

The following study observes the correspondence between the novelist Mateiu I. Caragiale and one of his closest friends, N.A. Boicescu. Among others, one of the aims of the author is to accurately establish who the real protoype of one of the most hypnotical characters from Mateiu I. Caragiale's influential novel, Craii de Curtea Veche / The Old Courts' Gallants – a moldy prostitute named Pena Corcoduşa. It is highly remarkable that Cosmin Ciotloş, although preceded in this issue by authoritative critics such as Alexandru Paleologu and Barbu Cioculescu, manages to find creditable arguments in his proposition for Hortense Paciuris as Pena Corcoduşa's real protoype, also showing thus the working method of the writer's imagination.

Keywords: Romanian literature, Romanian interwar writers, Mateiu I. Caragiale, N.A. Boicescu

Institution's address: str. Edgar Quinet, nr. 5-7, Sector 1, Bucureşti;
+40-21-313.88.75; interior 2141, 2143, 2278, fax: +40-21-313.43.36, e-mail:*litere@g.unibuc.ro*

Personal e-mail: *cosminciotlos@yahoo.com*

La 16 august 1907, din Berlin, Mateiu I. Caragiale îi scrie prietenului său, N.A. Boicescu, rugându-l să-l scoată, printr-un pezevenghilâc, dintr-o încurcătură amoroasă: „Dragă Amice, / imediat ce primeşti această scrisoare, citeşte-o, pune-o iar în plic, aplică-i o marcă poştală *pour l'étranger* şi arunc-o la cutie. Când Fernande va citi că sunt la Trouville va rămâne consternată. Îţi mulţumesc dinainte. / Ca un frate: M."[1] Supărat pe tânăra cu care tocmai flirta, o anume Fernande de Bondy, îi trimisese acesteia, va explica el ulterior, câteva rânduri din cale-afară de nefrecventabile: „N-a mai voit să se întâlnească cu mine şi dacă mă întâlnea fugea parcă aş fi vrut s-o mănânc. Nu puteam pricepe nimic, am aşteptat, m-am plictisit (aveam şi de ce) şi iată că alaltăieri, vrând s-o rup definitiv, i-am adresat scrisoarea (neiscălită) aşa de *goguenardă* şi plină de porcării fine (i-am scris că o credeam vibrantă şi gata de a face cu mine nişte jocuri cari duc la voluptatea cea mai intensă de *jouissance*, fără a avea nimic de a face cu virginitatea), şi am adăugat că am crezut întotdeauna în virginitatea ei. Afară de asta, scrisoarea se putea compara cu discursurile reacţionarului Purişkieviez, din Duma, era plină de versuri şi de citaţii cu dublu sens. Ziceam că vreau să o posed în pielea goală, în sfârşit, tot cea am putut să spui mai grozav în termeni

delicaţi."[2] Urmarea e de bănuit, deşi, firește, lectura Fernandei rămâne oarbă la filigranul stilistic: „Aseară am primit o scrisoare de la ea către tata (înţelegi bine că am primit-o eu), o scrisoare indignată şi plină de greşeli

de ortografie, unde spune că i-am scris «*une lettre la plus ignoble, et la plus basse, qu'un français du peuple ne se serait permis devant une femme de rues*» şi spune tatei că să nu se mire când fratele ei, care vine la Berlin, are să mă provoace la duel. (Mi-a spus însă odată că frate-său e în China; eu am crezut că e chinez.)"[3]

Va să zică, replica acestei replici o va trimite, din „perla Coastei de smarald"[4], Boicescu. La aşa maşinaţiune a destinatarului, aşa prestidigitaţie a expeditorului. Epistola nu-i parvine tatălui, răspunsul la aceasta nu-i incumbă fiului. Pentru simetrie, Mateiu Caragiale îşi deleagă „fratele" întru cerneală, pe care cu abia şase ani înainte îl taxase din Sinaia, în câteva fraze cu nimic mai corecte decât cele ale Fernandei de Bondy: „Scrie-mi mai târziu pe hârtie nu pe carton că abia încape [sic!] două vorbe cu scrierea ta incultă şi ignorantă."[5]

Nu cabala în sine ar trebui să ne mire (în fond, e vremea *ponturilor*, a *toiseriilor*, a *grillărilor* şi-a amuzamentelor copioase pe seama *bugomililor*), ci precocitatea asocierii ei cu ritualul scrisului. Cartierul general al *intelligence*-ului matein e imediat deasupra foii de hârtie. De aici îşi direcţionează imperativele şi rugăminţile, de aici îşi manifestă genealogia şi gesturile, de aici înmulţeşte şi restrânge sensurile. Cu singurul său cititor (suntem în primul deceniu al secolului trecut, când nici măcar *Pajerele* nu fuseseră redactate) fidel, cu care fraternizează declamativ, are accese de făţărnicie culturală.

Îi e dator cu o sumă importantă de bani, drept urmare îl exaltă egalitar: „Dragă amice, numai noi doi am rămas numai 1 şi 1, cel mai pur sânge bizantino-sloveno-latino-scit. Drept ar fi să mucezim ca barlaboii?"[6] N-avem motive să ne-ndoim de sinceritatea ataşamentului lui Mateiu Caragiale pentru corespondentul său (relaţiile se vor păstra încă mult, dincolo de pragul social al căsătoriei fiecăruia dintre ei, după cum atestă ultima scrisoare a acestui calup, din august 1931). Dar că, odată căftănindu-şi scrisul, viitorul romancier e, cel dintâi, ipocrit cu auditoriul, da! Rămas prieten în conştiinţă, Boicescu devine simplu (fără alte calificative) *lecteur* în fapt. Cum scria el, nu putem decât presupune. Şerban Cioculescu, care l-a cunoscut şi care-a obţinut de la el preţioasa corespondenţă în 1954, nu ne spune. Ar fi fost interesant să aflăm dacă jargonul franţuzit, nu o dată obscen, cu care Mateiu epatează în cele mai multe din bucăţi (douăzeci şi opt la număr) ţinea de un cod ludic familiar amândurora sau reprezenta mai degrabă spectacolul efervescent al personalităţii tânărului Mateiu. Avertismentul pe care-l lansează la un moment dat acesta din urmă pare gratuit prospectiv. El e dictat de noua legislaţie, nu de înveterate deprinderi ale adresantului: „Mai înainte, când erai şi tu, ne întruneam serile la «Nestor» sau altundeva şi ne mai îndulceam exilul calomniind. Dar, nu se ştie cum se va învârti roata, poate că în curând avem să zburăm ca o pasăre mare cu pene lungi. Dragă Amice, să nu îmi mai scrii la «Capşa» îţi voi da eu adresa mai jos. Şi să nu-mi trimiţi niciodată cărţi poştale porcoase decât în plic, altfel le confiscă poşta. S-a publicat un regulament după decizia de la Cassaţie."[7]

Mai probabil, Mateiu îi plăteşte acestuia, literar vorbind, *en monnaie de singe*: îl amuză, îl ţine la curent cu combinaţiile bucureştene, îi pune la zid pe detractori. Oricum, nu se dă cu totul. Când vine vorba despre scrisul său, despre scrisul cel adevărat, nu-i destăiunuieşte (şi, odată cu Boicescu, nici nouă) decât tactica. Materia mai are de aşteptat *ad nauseam*: „Cât timp am stat închis am scris un roman modern, palpitant şi viţios în franţuzeşte. Când am să dau de fonduri îl voi publica. E vorba de fenomenele atavismului. (Oh! Oh!)" Iar câteva rânduri mai jos, revenind la una din numeroasele sale flambări, devine instantaneu bovaric: „De primăvara dau asaltul aşa cum te-ai pregătit tu să-l dai ispititoarei Le Mer de Villiers (le vieux chameau). Ea şi cu Zimpkutza sunt doi cupidoni. Am să fiu prezentat Mathieu-Jean etc. penseur subtil et romancier distingué"[8] Şase zile mai târziu, continuă să vadă în romanul său un *pont*: „Eu însă am să încerc a-i fi prezintat (ceea ce e foarte greu), e o fiinţă bizară şi voi stărui în sensul să îmi publice romanul care atunci va fi gata. Cu o reclamă abilă s-ar putea convinge că sunt un talent, ceea ce e indiscutabil, şi ar convola cu mine într-o poetică nacelă."[9]

Altceva decât *reclamă abilă* nu primeşte nici Boicescu. Nimic despre eventualele dificultăţi de redactare, nimic despre subiect. Doar sugestii, cum spuneam, tactice: „Eu îmi petrec timpul dormind, mâncând şi citind. Din când în când adaug o pagină la romanul meu. Dacă unul din noi doi face o afacere strălucită [nu-i greu de ghicit care, n.m. C.C.], îl editâm cu portrete noastre, pe hârtie de Japonia. Cu tot izolamentul meu, nu mă simt abătut, *am o credinţă oarbă într-un succes*, nu se poate să nu iasă ceva. Vezi însă că la Zimpkutza numai literatura şi muzica te pot introduce. (Eu sunt cel mai talentat literat şi muzicianul cel mai înduioşetor, pictor în miniatură, poet şi heraldist.)"[10]

Scrisoarea aceasta, jucat megalomană, datează din ianuarie 1907. Mateiu scrisese, pe atunci, puţine pagini mai mult decât prietenul său aflat la studii în Paris. Şi totuşi îl domină ca încredere în sine. Când îi vine rândul, nu ratează nicio ocazie (E semnificativ că în chiar prima scrisoare, din care am citat deja, e descrisă în tuşe sarcastice o partidă de tenis, din 10 iulie 1901.) Pe măsură ce corespondenţa se intensifică, Mateiu devine, în pagină, un veritabil *maître*. În consecinţă, dornic de câte-o pauză amicală, visează la evadări: „Ţi-aş spune multe şi tot aş mai avea de spus, daca s-ar putea aci, dar scrisoarea e un mijloc insuficient de comunicare, tot între patru ochi e mai bine. Nu mai voiesc însă a anticipa nimic. Mai bine să aşteptăm evenimentele."[11]

În atari condiţii, e deconcertantă siguranţa cu care,

la apariția în volum[12], destui critici au văzut în corpusul acesta un *ante scriptum* al, de pildă, *Crailor de Curtea-Veche*. Dacă N.A. Boicescu, cititorul *par excellence* ar romancierului Mateiu I. Caragiale (începând chiar de la acest roman epistolar) a fost dirijat cu atâta seninătate, noi de ce n-am fi, peste atâția ani, cu superbă ironie chiar? Sunt știute cluburile de mateini de alaltăieri și de ieri. (Unul dintre ele, tratat cu prea puțină îngăduință de Eugen Simion în prefața volumului de la Univers Enciclopedic.) Membrii acestora se încăpățânau să reconstituie, cu harta în mână, geografia Bucureștiului din *Craii*. Obsesie, în fond, inofensivă, mai ales în anii atât de arizi ai deceniului al șaselea. Nu altfel procedează în esență specialiștii ce speră să identifice, în fizionomiile scriitorilor, avataruri ale unor personaje, totuși, *vingt ans après*. Ei par să citească literal corespondența: persoane, scene, locuri se-ngână și-și răspund. Atletul acestora, Barbu Cioculescu, încearcă, în comentariul editorial, să traseze, chiar dacă sub beneficiu de inventar, câteva asemenea meridiane caracterologice. Amicul Montesquiou ar intra, deci, măcar parțial în alcătuirea compozită a lui Pașadia. Sturza l-ar insinua pe Pantazi. Vlădoianu pe Pirgu. Hortence Paciuris ar avea *fascino*-ul Raşelicăi Nachmanson, Marie Ghica ar semăna în pandalii cu Pena Corcodușa. Casa Tasian ar conduce și ea, în efigie, către tripoul Arnotenilor. Precauția lui Barbu Cioculescu e îndreptățită: toate acestea numai dacă romanul ar fi fost conceput mai devreme.

Chiar și așa, adaug eu, chiar dacă prima ciornă a *Crailor* ar data din preajma lui 1910, tot n-am putea risca astfel de echivalări. Nu doar fiindcă realul nu trece niciodată cu toate armele și cu toate bagajele în teritoriul ficțiunii. (Ar fi însemnat ca Boicescu să fi devenit, măcar oral, un Frank Budgen autohton. N-a facut-o.) Dar pur și simplu, o asemenea metodă de translație nu i-ar fi fost specifică lui Mateiu. Memoria acestuia funcționa în primul rând emoțional, nu filologic. Să-și fi transcris, în dublu exemplar, toate cancanurile, pentru ca apoi să le poată consulta scrupulos? Improbabil. Din galeria de indivizi pe care-o dezvoltă scrisorile, unul sau doi doar reprezintă ceva mai mult decât efemeride.

Nu-i vorbă, paginile îi dau adeseori dreptate lui Barbu Cioculescu. Dar principiul e greșit, așa încât, chiar și atunci când nu se-nșeală, cade de fapt într-o capcană conceptuală. Pașadia e veridic cu Sturdza în distribuție: „Am făcut cunoștință cu un Sturdza între două vârste cu care am făcut două chefuri și care cunoaște bine pe beșadelele de la Dieppe. Mi-a spus lucruri pe care altfel nu le-aș fi putut afla. Astfel marchiza de San-Esteban care era foarte naivă, avea nasul strâmb și *bec-de-lièvre*. La Berlin s-a supus la o operație grea și i-a rectificat nasul. Acum vrea să-și coasă buzele. Cel care a luat-o pe Olga M. (80 000 rentă zestre exact) are un fel de majorat transmis de domnitorul Mihai, astfel că e mult mai bogat ca marchiza și cel mic. Cel mic e un om sălbatic, care nu se știe niciodată unde e, umblă din loc în loc fără să-și trimeată decât când cere bani. Are 3 amici nedespărțiți care-l urmează pretutindeni: o metresă, a două metresă și pe bărbatul acesteia, un căpitan de artilerie francez, trăind ca niște adevărați feudali în disprețul moralei șnapanilor și amuzându-se cu îmblânzirea cailor și trasul la semn. Olga a făcut un băiat, asta o știu. Acest Sturdza pe care-l cunosc eu e un om cult, dar nocturn și misterios. De altfel, îl văd rar acum, o singură noapte am stat cu el până la 8 dimineața și apoi ne-am întâlnit iar la dejun. A mai trăit încă acum 20 de ani în București, apoi a dispărut și acum s-a ivit iar. Ce oameni! ce timpuri!"[13]

Dar tot pozitivismul acesta ruinează în sine proiectul. (Cu totul altfel proceda Alexandru Paleologu când identifica, în trăsăturile Lenei Ceptureanu, un târziu amor al lui Mateiu, pe Liza Băicoianu. După ce aplica o interesantă conversie onomastică, Paleologu exclama, în numele inefabilului: „dar eu am văzut ochii Lizei Băicoianu!"[14])

Fără o emoție (aș îndrăzni chiar să spun: fără o emoție erotică), complicatul mecanism de diversiune matein nu pornește. Realitatea rămâne în apele ei, care nu se revarsă niciodată. Cât din materia brută a scrisorilor către Boicescu nu sfârșește, dacă răsfoim proza de apoi, ca lest? Naratorul dindărătul lor e un cinic care așteaptă să fie sedus. Altminteri, n-are ce revanșă-și lua. (Să n-aibă bietul Boicescu nici un merit îndeajuns de frapant care să-i confere statutul, ulterior, de personaj?) Din acest unghi, prefer să cred că în elaborarea nuvelei *Remember* mai mult au contat baladările în Tiergarden alături de frumoasa Fernande decât isprăvile cu invertiți ale lui Vlădoianu. Greșesc oare? „Dragă Amice, daca într-adevăr amorul mă săgetează acum, sunt un om pierdut. Cu ea sunt melancolic și seara când fugeam din oraș și ne plimbam *bras dessus-bras dessous* pe aleele singuratice de la Grünewald, în mirosul îmbătător al teilor înfloriți, mă gândeam că de ce n-avem niște rente suficiente ca să ne baladăm fiecare din noi cu așa o ființă și să trăim cu toții împreună, să avem un apartament artistic, un auto fin, o garderobă somptuoasă, să nu ne bată nici vântul, nici ploaia, nici gândurile triste. Anii cei frumoși ai tinereții se duc, pier și cine știe ce va aduce și ziua de mâine. Numai vocea cea dulce a mignonei mele mă mai aduce la realitate și atunci o strâng lângă mine și o sărut cu desperare, parc-ar fi pentru ultima oară. Ea mă remontează mult, se cunoaște că e dintr-o rasă care-a știut să se urce pe eșafod cu fruntea sus, strigând «Vive le roi!»"[15]

Mai cu seamă această „ultimă oară" va avea efect asupra lui Aubrey de Vere. Cât despre efigia acestuia, rostită cândva de un rege, tot în fața călăului, se înțelege de unde provine. Mai interesant, mai edificator și, în definitiv, mai literar, e portretul *en detail* al Penei Corcodușa, așa cum se ridică el, ca o ceață, din paginile

corespondenței mateine. (Despre acest personaj căzut din glorie în alienare, s-a scris mai mult decât despre orice „crai" autentic. Mircea Anghelescu îi găsea, într-un eseu din *Textul și realitatea*, un prototip cu câteva decenii mai vârstnic: la serviciile unei prostituate cu același nume și din aceeași parte a Bucureștilor fusese îndemnat să apeleze Alecsandri. Mai de curând, într-un *addendum* la o carte curioasă, Octavian Onea presupunea că povestea tragică a acestei iubiri îi fusese furnizată lui Mateiu de tatăl său. Motivul? În războiul de la 1877, trupele rusești au avut interdicție să treacă prin capitală, fiind, în consecință, campate la Ploiești. Posibil.)

Să ne întoarcem însă la scrisori. Nu cred să existe în ele personaj mai insistent adus în discuție decât încă tânăra curtezană Hortense Paciuris, nepoată a lui Anastasie Simu, căsătorită cu un Costică Paciuris (al cărui nume e pocit, cantabil, în toate felurile). Intrarea acesteia în scenă, odată cu scrisoarea din 4 decembrie 1906, e memorabilă: „Într-o seară, când mă întorceam acasă pe str. Soarelui, am văzut la o poartă un auto electric și o damă fină vorbind franțuzește cu un chauffeur pontagiu. Am crezut că e o minune cerească și că sunt pe o Avenue la Paris. Era Hortense P. cu o toaletă princiară și cu o pălărie de 24 de *pene* albe [subl. mea] ca mareșalul de Villars sau Rohan Soubise. Eu eram cu capacele la ghete și oprindu-mă la doi pași o admiram. Ea se uita la mine cu mirare, dar nu putea să-mi distingă figura și vorbea mereu cu franțuzul, lungind vorba. Auto-ul a plecat, ea a intrat în curte, eu am înaintat câțiva pași. Atunci s-a oprit în mijlocul curții și s-a uitat cu așa un aer provocator – și *goguenard*, *atât că nu mi-a adresat cuvinte invectivându-mă* [subl. mea]. Eu nu m-am turburat, dar, cu toate capacele de la ghete, n-am avut tupeul să intru în curte să o sărut, ar fi fost o lipsă de tact. E o tipesă arhifină, dar nu poți s-o enlevezi, substanța necesară vieții ei cocodettă nu e măduva mea arzătoare, nici limbile mele fervente, ci poli, aur scânteietor și bilete de bancă multe, multe. (De așa ceva nu dispun eu, Matteo, principe Caragioli, *chevalier chrétien* [subl. mea] et penseur français.)"[16]

Dublă frustrare (a gestului infamant nedus la capăt de Hortense și a rangului proclamat în lipsă), dublă rezolvare în ficțiune. În *Crai*, va fi și-njurat, și chemat pe numele nobiliar, în același loc în care trăise, la 21 de ani, decepția. „Birtul ales pentru acea seară, ne amintim, fiind tocmai în Covaci"[17], probabil chiar acela al lui Iordache, de la numărul 3-5, chiar înaintea lui se deschide, spre Curtea Veche, străbătută strada Soarelui. Scrie Mateiu: „De la ieșire, trăsura închisă care îl aștepta pe Pașadia în ulicioasa îngustă din fața birtului, nu putu să se miște înainte din pricina unui ghem de oameni ce, în râsete și țipete, se rostogoli până la noi. În mijlocul învălmășelii, urlând ca o fiară, o femeie se lupta cu trei vardiști țepeni ce abia putea s-o dovedească. Pomenindu-ne cu ea aproape în brațe, tuspatru deterăm un pas înapoi. Bătrână și veștejită, cu capul dezbrobodit și numai zdrențe toată, cu un picior descuț, ea părea, în turba-i cumplită, o făptură a iadului. Beată moartă, vărsase pe ea și o trecuse neputința, ceea ce umplea de o bucurie nebună droaia de derbedei și de femei pierdute ce-i făceau alai strigând: Pena! Pena Corcodușa! / Băgai de seamă că Pantazi tresări deodată și păli. Dar la vederea noastră, Corcodușa fu cuprinsă de o furie oarbă. Ce ne fu dat să auzim ar fi făcut să se cutremure inima cea mai păgână. Pirgu însuși rămase cu gura căscată. / — Ascultă cu atenție și memorizează, îi șopti Pașadia, ai ocazia să-ți completezi educația de-acasă."[18]

De aici până la faimosul botez întru crailâc nu mai sunt decât câteva rânduri. „Sunt de atunci treizeci și trei de ani"[19], va încheia Pantazi opulenta istorie a Penei (Cu zece mai mult decât intervalul care separă episodul cu Hortense de publicarea *Crailor de Curtea-Veche*.). „O istorie veche", va mai spune el, „o istorie de dragoste și nu de toate zilele."[20]

Cum nu de toate zilele nu e nici întâlnirea junelui Mateiu cu frumoasa soție a lui, cum îi place să-l numească zeflemitor, Cuștiga. În aceeași scrisoare, după o minoră întrerupere, simte că trebuie să revină: „Pe (așa zisa) viață viitoare – oricum ar fi, eu unul mă piș cu toată intensitatea la maximum. Un hotel fin, cal arab, electricitate, *auto*-uri, valeți stilați, Hortense, Ionica, Marquisette, asta ne trebuie nouă. Filonul, filonul unde e! Eu cred că se va ivi. (Al lui Lehliu mi se pare că s-a cam epuizat.) Eu n-am văzut pe nimeni, nici nu aveam timp du reste. Episodul cu Hortense m-a impresionat în sensul că am putut să-mi imaginez un singur moment că trăiesc o altă viață – acea viață de care am vorbit atâta, de atâtea ori. Și mi-am zis, cu bani mulți, inteligent întrebuințați aș putea să am acum și auto și chauffeur și pe Hortense (și chiar și pe Cuștica)."[21]

Întâmplarea nu-i dă pace. O va reitera, direct sau voalat, de încă zece ori, în tot atâtea epistole. Odată, chiar înainte de a pomeni despre romanul „viționos" la care lucrează, tonul e de remușcare: „Îmi pare rău că în seara aia n-am dat buzna în curte la Hortense, am fost prost, am fost prost. (Ce e dreptul, nici parale nu sunt acum.)"[22] Cu alt prilej, încearcă o exorcizare prin derularea unui complex, nejustificat, de superioritate. Față de ipostaza ultimă, de Pena, în care-o va transpune pe Hortense, acesta e totuși un stadiu intermediar: „Alaltăieri am văzut o damă pe jos, așa de fin îmbrăcată, cu o erolă așa artistic pusă pe umeri, și o pălărie horreur, horreur, că mi-am zis: asta nu poate fi decât Madame Hortense. Și nu mă înșelasem, era ea. Ce perle fine, negre avea în urechi, ce tăietură la rochie, mă cuprindea o melancolie imensă privind-o, nu atât pentru persoana ei (e foarte fanată și retapată, fardată: e la crepuscul), dar pentru amintirile din străinătate, Fernande cu ochii ei de fiară, și hanovriana cea misterioasă, pe care le revedeam ca în vis."[23]

Totuși, nostalgia o are-n centru pe Hortense. A ei e

privirea feroce, nu a domnişoarei de Bondy. Căci în aceeaşi scrisoare, ca şi cum ar fi uitat ce notase distant mai sus, Mateiu se dă de gol: „Am văzut pe Cuştiga cu un palton griş cu dungi verzi şi cu guler de blană în auto, se bombănea cu Hortense, ea avea aerul agresiv, el era bondeur."[24]

Dacă aici e mai degrabă indecisă, în romanul din 1929, răzbunarea va fi, cum am remarcat deja, cumplită. Ca atitudine, închipuitul conte de Karabey pare să aibă niscai proprietăţi la Monte Cristo. Prăbuşirea Hortensei la nivelul Penei are aceeaşi amplitudine cu căderea minţilor acesteia din urmă. (Barbu Cioculescu indică o filiaţie între criza Mariei Ghica pe peronul gării de Nord şi cea, tot ce acolo, a iubitei răposatului prinţ Serghie. Nu cred. Ce interes ar fi avut Mateiu?)

Felul cum naratorul filtrează realul aminteşte de o remarcabilă scenă extrasă din şantierul *Idiotului* lui Dostoievski. Repovestită de Raicu, farmecul acesteia e de două ori mai convingător: „«Andrei Mihailovici Dostoievski (fiul scriitorului, n.m.) ne povesteşte următoarele despre monumentul funerar aşezat pe mormântul mamei sale: tata a lăsat pe seama fraţilor să se hotărască asupra inscripţiei de pe piatră. Amândoi au hotărât că se va indica doar numele, prenumele, ziua naşterii şi ziua morţii. Pentru reversul monumentului au ales aceste cuvinte din Karamzin: *Odihneşte-te, suflet drag, până la învierea cea fericită*. Şi această inscripţie minunată a fost executată întocmai». Minunata inscripţie, atât de emoţionantă, i-a fost de trebuinţă scriitorului, pe când lucra la romanul *Idiotul*, venind numai bine în întâmpinarea unei intenţii parodice, în elaborarea unui personaj profund ambiguu (de fapt, mult mai rău decât ambiguu) precum Lebedev. Piosul fiu n-avea cum să anticipeze descoperirea de ordin literar a nemilosului cercetător (şi teoretician) al literaturii. Iată ce descoperă I. Tînianov, în studiul său *Dostoievski şi Gogol*; descoperă şi nu întârzie să ne comunice (cu oarecare jenă şi cu oarecare satisfacţie) ce anume a descoperit: «În romanul *Idiotul*, generalul Ivolghin povesteşte că Lebedev declară sus şi tare că şi-ar fi pierdut piciorul stâng, şi piciorul acesta l-ar fi ridicat, l-ar fi adus acasă, apoi l-ar fi înmormântat în cimitirul Vagakoskoe, aşezând deasupra un monument pe care scrie pe o parte: *Aici este înmormântat piciorul lui Lebenev, secretar de colegiu*, iar pe cealaltă; *Odihneşte-te, suflet drag, până la învierea cea fericită*.» Adică exact emoţionanta inscripţie de pe mormântul mamei piosului Andrei şi al soţiei nu neapărat piosului Feodor Mihailovici."[25]

Şi Raicu continuă, pledând dar mai ales esenţializând: „Trecerea din registrul emoţional în registrul rece parodic este deci «îngăduită» de imaginarul (la scară deşănţat genială) artistic, cum «îngăduite» sunt toate *trecerile*, metamorfozele, întrebuinţările dictare de bunul-plac, valorificările, grimasele, bufoneriile, crunta bătaie de joc la adresa cuviincioasei şi respectabilei seriozităţi."

Numai că pentru Mateiu I. Caragiale, fiu ilegitim şi soţ infertil, rolul lui Alexei îl joacă el însuşi, sau, mai exact, propria imaginaţie, mai tânără cu, iată, douăzeci şi trei de ani.

Note:

1. Mateiu I. Caragiale, *Opere*, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2001, p. 546.
2. *Ibidem*, p. 547.
3. *Idem*.
4. *Ibidem*, p. 548.
5. *Ibidem*, p. 514.
6. *Ibidem*, p. 528.
7. *Ibidem*, p. 520.
8. *Ibidem*, p. 523.
9. *Ibidem*, p. 525.
10. *Ibidem*, p. 529.
11. *Ibidem*, p. 573.
12. *Mateiu I. Caragiale – Un personaj. Dosar al existenţei*, Editura Muzeului Literaturii Române, 1979.
13. *Ibidem*, pp. 576-577.
14. Alexandru Paleologu, „De la Mateiu citire", *România literară*, nr. 13, 28 aprilie 1985.
15. Mateiu I. Caragiale, *op. cit.*, p. 545.
16. *Ibidem*, pp. 520-521.
17. *Ibidem*, p. 58.
18. *Ibidem*, pp. 70-71.
19. *Ibidem*, p. 72.
20. *Idem*.
21. *Ibidem*, pp. 521-522.
22. *Ibidem*, p. 523.
23. *Ibidem*, p. 561.
24. *Ibidem*, p. 562.
25. Lucian Raicu, *Dincolo de literatură*, Editura Hasefer, Bucureşti, 2009, p. 284.

Bibliography:

***, Mateiu I. Caragiale – *Un personaj. Dosar al existenţei* / *Mateiu I. Caragiale – A Character. Dossier of a Life*, Bucureşti, Editura Muzeului Literaturii Române, 1979

Mateiu I. Caragiale, *Opere* / *Works*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2001

Lucian Raicu, *Dincolo de literatură* / *Beyond Literature*, Bucureşti, Editura Hasefer, 2009